

รูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชนในการช่วยเหลือ
ผู้ต้องหาและจำเลยของศาลศาลภาคอีสานในประเทศไทย
Wisdom Connections in Judgment Process as a Supporter for Suspects
and Defendants of Illegal Manipulation from the Benefits
in the Northeast, Thailand

ARTICLE INFO

Article history:

Received 4 June 2018

Revised 12 September 2018

Accepted 1 October 2018

Available Online 26 May 2020

เซวรงค์ดี พลลาภ^{1*} และ โสสิต แพงสร้อย²

Chawengsak Pollarp^{1*} and Kosit Pheangsoi²

ABSTRACT

The objective of the study were 1) to study the background, 2) to study the current status and problems, and 3) to study the pattern of wisdom connection used to support suspects and defendants of court opportunists in Northeast. The study was a qualitative research in Roi-et, Maha Sarakham and Kalasin courts using observation forms, interview forms and focus group discussion method. The collected data was analyzed and presented the result by descriptive analysis.

The research revealed that 1) The background of wisdom used in judgment process both sides will have their senior to compromise by swearing oath in front of Buddha image or drinking holy water to investigate for offenders, 2) The study on the current state and associate problems of wisdom connections in judgment process shows that wisdom used in judgment still exists in communities but mostly used adaptively with modern judgment process. For example, both plaintiffs and defendants will swear in front of the Buddha image and King's portrait to prove their honesty before entering the court, and 3) The connections of wisdom in judgment appears that every village in the Northeast is supported to establish their own community justice centers led by village seniors, to give basic legal advice, mediate the disputes and educate all litigants in order to reduce court expenses and remain in peace.

KEYWORDS: CONNECTION / WISDOM / SUSPECT / DEFENDANT / COURT OPPORTUNIST

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย
Ph.D. (Cultural Science), Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Thailand.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย

Assistant Professor, Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Thailand.

* Corresponding author; E-mail address: scotch100.nc@gmail.com

doi: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1) ศึกษาความเป็นมา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา และ 3) ศึกษารูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของ ตื่นโรงตื่นศาลภาคอีสาน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่เก็บข้อมูลคือศาลจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคามและ กาฬสินธุ์ ใช้เครื่องมือแบบสังเกตแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกผลการสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลมา วิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเป็นมาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้อาวุโส มาไกล่เกลี่ยประนีประนอม มีการกล่าวคำสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปหรือตม่น้ำสาบาน เพื่อจะทำให้ได้ตัวผู้ กระทำผิดจริง 2) สภาพปัจจุบันและปัญหา พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านความเชื่อยังมีบ้าง แต่ส่วนใหญ่ หากมีกรณีพิพาท ชาวบ้านจะเข้าพบตำรวจแจ้งความดำเนินคดีคู่กรณี ขึ้นโรงขึ้นศาลฟ้องร้องและศาลได้นำ ภูมิปัญญาดังกล่าวมาเชื่อมโยงกระบวนการยุติธรรม โดยให้สาบานต่อหน้าพระพุทธรูปและพระบรมฉายาลักษณ์ ก่อนให้ปากคำในชั้นศาลเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ 3) การเชื่อมโยงภูมิปัญญา พบว่า ทุกหมู่บ้านในภาคอีสาน ได้รับการสนับสนุนให้ก่อตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านขับเคลื่อน ให้คำแนะนำช่วยเหลือ เบื้องต้นในข้อกฎหมาย รวมทั้งการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท หรือระงับข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

คำสำคัญ: การเชื่อมโยง / ภูมิปัญญา / ผู้ต้องหา / จำเลย / ตื่นโรงตื่นศาล

บทนำ

ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานมีมายาวนาน อันเกิดจากการลองผิดลองถูก เป็นประสบการณ์มี การสั่งสม เป็นองค์ความรู้สืบทอดกันมา (นันทวิช นูมารถ, 2560) เชิงแก้ปัญหา การจัดการ ปรับตัว เรียนรู้และ สืบต่อรุ่นสู่รุ่น เช่น ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ การทำมาหากินการรักษาโรค การถนอมอาหาร ด้านศาสนา พิธีกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าว ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมา และปรับปรุง เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัยทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของคนในชุมชน

ปัจจุบันความขัดแย้งของคนในสังคมชาวอีสานนับวันจะเพิ่มขึ้นอันเกิดจากปัญหาหลายอย่าง ประยงค์ แสนบุราณ (2559) กล่าวว่า ปัญหาหลายสาเหตุ ประชากรมีรายได้น้อยทำให้เกิดคดีล้มศาล ผู้ต้องหา และจำเลยจำนวนมากขาดความรู้ด้านกฎหมาย ต้องการความช่วยเหลือ การประกันตัวชั่วคราวแม้จะต้อง ใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อให้ตัวเองมีอิสรภาพ ซึ่งต้องขอความช่วยเหลือจากตื่นโรงตื่นศาลที่มีประสบการณ์ ซึ่งตื่นโรงตื่นศาลคือ ผู้ที่สามารถช่วยประสานเจ้าหน้าที่ศาลรวดเร็วและถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรม

ด้วยเหตุนี้กระทรวงยุติธรรมจึงมีโครงการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรม ได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เชื่อมโยง กับกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหา และจำเลยของตื่นโรงตื่นศาลภาคอีสาน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชน ภาคอีสาน

3. เพื่อศึกษารูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตื้นโรงตื้นศาลภาคอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาติดต่อราชการที่ศาลประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ศาลจังหวัดมหาสารคาม และศาลจังหวัดกาฬสินธุ์

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งกลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 93 คน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการช่วยเหลือในศาล จำนวน 18 คน โดยแบ่งเป็น

2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติหรือกลุ่มเกี่ยวข้อง (Casual Informants) คือ ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือประชาชนในชั้นศาลใช้การเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และการสังเกต จำนวน 51 คน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 21 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจ (Observation) เพื่อใช้ในการสำรวจภูมิปัญญาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนภาคอีสาน

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบ คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ กลุ่มผู้รู้จำนวน 18 คน ผู้ปฏิบัติจำนวน 51 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 21 คน

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้รูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตื้นโรงตื้นศาลภาคอีสาน

3. แบบสังเกต (Observation) มี 2 แบบ คือ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อใช้สังเกตกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ทำการวิจัย จำนวน 3 แห่ง ผู้วิจัยได้สังเกตสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนภาคอีสาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย

2. การเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสำรวจจากแบบสำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตมโรงตมศาลภาคอีสาน

ตมโรงตมศาล เป็นภาษาที่ชาวอีสานในอดีต ใช้เรียกบุคคลที่ใช้วิธีการดำรงชีวิตโดยใช้สถานที่ในบริเวณศาลติดต่อกับผู้มาดำเนินธุรกรรมกับศาล โดยช่วยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศาล ทนายความหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยตามกระบวนการยุติธรรมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ที่ผ่านมาพบว่า การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยมีมายาวนาน โดยมีผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ หรือตมโรงตมศาล ซึ่งเป็นบุคคลที่พอมีความรู้ด้านกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีการตามความเชื่อ เช่น กรณีลักขโมยสิ่งของเมื่อจับผู้ต้องสงสัยได้แต่ไม่ยอมรับ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสจะให้ผู้ต้องสงสัยดื่มน้ำสาบานตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพระประธานในอุโบสถ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งวิธีการนี้สามารถจับตัวขโมยได้จริง ปัจจุบันยังนำมาใช้ในศาลก่อนเปิดความเป็นพยานต่อศาล โดยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 112 ตามที่ อำนาจ เนตยสุภา และคณะ (2551) ความว่า ก่อนเปิดความเป็นพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่

- (1) พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (2) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่าหย่อนความรู้สึกลึกซึ้งและชอบ
- (3) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา
- (4) บุคคลซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าไม่ต้องให้สาบานหรือกล่าวคำปฏิญาณ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรม

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชนภาคอีสานพบว่า ปัจจุบันการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการระงับปัญหาทางสังคม โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ระงับเหตุหรือตัดสินความที่เกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคู่กรณียินยอมและยังพบว่า การระงับข้อพิพาท กรณีทะเลาะวิวาท ปัญหาโดยวิธีการผูกเสี่ยว ดื่มน้ำสาบาน กล่าวคำสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีผู้อาวุโสเป็นสักขีพยาน เพื่อให้คู่กรณีมีความซื่อสัตย์ รักใคร่ สามัคคี คู่เสียมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คดีความลดลงได้

ปัญหาพบว่า การเชื่อมโยงภูมิปัญญา โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ กรณีระงับเหตุตัดสินความยังไม่เป็นผลดีเท่าที่ควร เช่น กรณีวัยรุ่นทะเลาะวิวาทในงานประเพณี คณะกรรมการรักษาความสงบจับตัวผู้ก่อเหตุได้ มีกรงขังแต่ไม่สามารถกักขังได้ อันเกิดจากขาดกฎหมายรองรับและยังเป็นสาเหตุความขัดแย้งกันในสังคม

3. รูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตมโรงตมศาลภาคอีสาน พบว่า การมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขับเคลื่อนในศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีหรือรูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาพื้นฐานเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกิจอำนวยความสะดวกยุติธรรมชุมชน 5 รูปแบบ คือ

- 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรม
- 2) การรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย
- 3) การจัดการความขัดแย้งโดยไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทตามหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- 4) การเยียวยา หรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน
- 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมคามประพฤติกลับสู่ชุมชนและไม่หวนกลับไปทำผิดซ้ำอีก

สรุปและอภิปรายผล

ความเป็นมาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตึนโรตึนศาล พบว่า การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนในอดีต นิยมใช้ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ เช่น การสาบานตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือดื่มน้ำสาบานต่อหน้าพระพุทธรูปในอุโบสถ ตามความเชื่อ เพื่อจะได้ผู้กระทำผิดจริง สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม โดย Bronislaw Malinowski (1995) ได้เสนอแนวคิดหลักของทฤษฎี คือ “การทำหน้าที่สนองความต้องการ ต่อความจำเป็นของปัจเจกบุคคล” ได้แก่ ความจำเป็นพื้นฐาน ความต้องการด้านสังคม ความต้องการสงบทางใจมีความรู้ด้านกฎหมายและศาสนา ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ด้วยความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สอดคล้องกับ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทิศทางการวางแผนกำลังคน เพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในทศวรรษหน้า พบว่า ความต้องการด้านอำนวยความสะดวกยุติธรรมยังคงเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ โดยที่อนาคตมีความต้องการในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เป็นประการสำคัญที่สุด

สภาพปัจจุบันและปัญหาของการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรม พบว่า ยังมีการใช้ภูมิปัญญาด้านความเชื่อระงับข้อพิพาท เช่น กรณีสามีตีเมียสาบานในศาล ทบตีภรรยา ฝ่ายภรรยาได้รับบาดเจ็บ เข้าแจ้งความตำรวจเพื่อจะดำเนินคดี ตำรวจได้ไกล่เกลี่ย ประนีประนอม โดยใช้ภูมิปัญญา ให้สามีสาบานตนต่อหน้าพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ว่าจะไม่ตีเมียอีก ฝ่ายภรรยาพอใจ ยอมความตกลงกันด้วยดี สอดคล้องกับ ทฤษฎีสัมพันธสัญลัษณ์ โดย William James (1952) ได้วิเคราะห์ว่า สัญลัษณ์ทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใด ๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้น จะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม และยังสอดคล้องกับ สมชาย วรรณล (2551) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสาน ในการระงับข้อพิพาท คือ ผู้อาวุโส ตุลาการหมู่บ้าน และตึนโรตึนศาล วิธีการระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม การประกอบพิธีกรรมสาปแช่ง หรือการอธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมายาวนาน

รูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยภาคอีสาน พบว่า มี 5 รูปแบบ คือ 1) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมใน 2) การรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย 3) การจัดการความขัดแย้ง โดยไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทตามหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 4) การเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน 5) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมคามประพฤติกลับสู่ชุมชนและไม่หวนกลับไปทำผิดซ้ำอีก สอดคล้องกับ อรทัย ก๊กผล และคณะ (2553) ได้ศึกษาโครงการนำร่องเพื่อเตรียมความพร้อมในการขยายบทบาทและภารกิจงานยุติธรรมสู่ท้องถิ่น พบว่า มี 4 อย่างคือ 1) การป้องกันเฝ้าระวังการกระทำผิด 2) ให้ความรู้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย 3) การจัดการความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท และ 4) การแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมผู้กระทำผิด ทั้งนี้ บนพื้นฐานการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเชื่อมโยงกระบวนการยุติธรรม โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน โดยทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อความต้องการและให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น

สรุปรูปแบบการเชื่อมโยงภูมิปัญญาสู่กระบวนการยุติธรรมชุมชนในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยของตึนโรงตึนศาลภาคอีสาน มี 5 รูปแบบ ทั้งนี้บนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า หน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐและภาคชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านตามความเชื่อแต่ละท้องถิ่น มาเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนศูนย์ยุติธรรมชุมชนหรือนำมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและศาลจังหวัดควรจัดการอบรมให้ความรู้ตึนโรงตึนศาลหรือนายประกันเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลย เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย และเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้ ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรสนับสนุนให้ทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทยแต่ละภาค ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ความเหมือน และเพื่อส่งเสริมการนำมาบูรณาการร่วมกัน หรือเพื่อเชื่อมโยงกระบวนการยุติธรรมได้ถูกต้องและควรส่งเสริมให้ทำวิจัยสถานศึกษาที่มีการจัดทำหลักสูตรความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน การไกล่เกลี่ย ประนีประนอม และการพิจารณาคดีความในชุมชนเกี่ยวกับครอบครัว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมของสังคมภาคอีสานและสังคมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการยุติธรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- นันทวิช นุสารณ. (2017). ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 12(34), 17-26.
- ประยงค์ แสนบุราณ. (2559). การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสารเสพติดด้วยพุทธธรรม. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 33(3), 264-281.
- สมชาย วรรณกุล. (2551). *การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของชาวอีสานในการระงับข้อพิพาททางสังคม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อรทัย กักผล, วิลาวัลย์ หงษ์นคร และศุภกิจ แดงขาว. (2553). *การศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2553* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการพัฒนาท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- อำนาจ เนตยสุภา, ปิยาภรณ์ พิสิฐพิทย์ และเบญจพร วัชรระวุฒิชัย. (2551). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับไทย-อังกฤษ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

Bronislaw, M. (1995). *Magic science and religion*. New York: Doubleday.

William, J. (1952). *Principles of psychology* (2nd ed.). Dover Publications: Chicago.